

Hans Brans

Hoe groot was Pier ?

*Komisch-ernstig-historisch-muziek-theater-stuk
voor jongeren van 10 tot 15 jaar*

NEDERLANDSE VERSIE

Haemon Pers

© Hans Brans

Weidum, 2002

hans.brans@planet.nl

*Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd of opgevoerd
zonder schriftelijke toestemming
vooraf.*

Auteursrechtenbureau Bredero

Valeriaanstraat 13

1562 RP Krommenie

070 6409076

stichting.bredero@xs4all.nl

Voorwoord

'*Hoe groot was Pier?*' - of op z'n Fries: '*Hoe grutsk wie Pier?*' - vertelt het verhaal van de bekende Friese volksheld Grutte Pier (Grote Pier) uit Kimswerd. Nadat plunderende soldaten hem beroofd hadden van have en goed voerde hij als 'admiraal van de Zuiderzee' met zijn lotgenoten een hopeloze strijd tegen Bourgondiërs en Hollanders. Het was de tijd van Karel V, nog vóór de tachtigjarige oorlog. Geen één slag verloor de reus Pier, maar de vrijheid van Friesland kwam geen stap dichterbij.

Wie was die reusachtige man uit Kimswerd eigenlijk, die met zijn reusachtige zwaard vocht voor de vrijheid van Friesland? Pier was een wrede man in een wrede tijd. Vecht de onverslaanbare 'Admiraal van de Zuiderzee' voor een ideaal? Of is hij niet meer dan een zeerover, die zich wil wreken voor het onrecht dat hem is aangedaan? Heiligt het doel alle middelen? In een zestal scènes worden een aantal beslissende momenten uit Piers avontuurlijk leven getoond. Steeds zijn het jonge mensen die Pier confronteren met zijn daden. Hij moet kiezen, maar wat? Aan wiens kant staat hij? Hoe lang heeft het vechten nog zin? Hoe moeten we vrij zijn?

Vanzelfsprekend valt er veel te beleven in dit stuk. Pier beukt deuren in als hij zijn zin niet krijgt, raakt betrokken bij een felle ruzie tussen vader en dochter en redt een nar uit de klauwen van zijn belagers. Eindelijk komt hij tot een keus, maar gelukkig wordt hij er niet van...

Het stuk kan gespeeld worden door 18 tot 30 jongeren in de leeftijd van 10 tot ongeveer 15 jaar. Maar ook door volwassenen en jongeren samen. Niet alleen voor jongens, ook voor meisjes zijn belangrijke rollen weggelegd.

De tekst die hier voor u ligt is geheel in het Nederlands. Maar er bestaat ook een Friese versie. Gebruikers kunnen zelf kiezen of ze het stuk in het Nederlands, het Fries of een mengeling van de twee talen spelen. Het laatste is misschien het mooist. Het wordt dan aangeraden om Grutte Pier en zijn trawanten (Grutte Wierd en de zeemannen) in het Fries te laten spelen en de rest in het Nederlands. De Friese edelen (Vrouw Martena, Vrouw Botnia en Jancko Douwama) kunnen zowel Nederlands - de taal van de bovenlaag - als Fries spreken. Indien er geen Friestalige spelers zijn kan men ook nog voor kiezen om enkele 'kreten' in het Fries te doen, zoals het beroemde: "*butter, bree en griene tsiis..*".

Hans Brans

Weidum, september 2002.

Personages

Pier Gerlofs	<i>alias Grutte Pier, admiraal van de Zuiderzee</i>
Grutte Wierd	<i>stuurman van Grote Pier</i>
Vrouwe Hermine van Martena	<i>vrouw van Hessel Martena</i>
Juffer Hillie van Martena	<i>dochter van Hessel Martena</i>
Gertrude Botnia	<i>zus van Hermine Martena</i>
Heer Arnold van Arkelens	<i>stadhouder van de hertog van Gelre</i>
Bode	<i>aan het hof van de stadhouder van Gelre in Sneek</i>
Meisje	<i>aan het hof van de stadhouder van Gelre</i>
Heer Jancko Douwama	<i>Fries edelman</i>
Janny Douwama	<i>zijn dochter</i>
Nar	<i>met de bijnaam 'graaf van Leugendam'</i>
Zeelieden (<i>Friezen</i>)	
NB Zeeman 1	<i>stottert</i>
Zeeman 2	<i>zegt enkel 'oei, oei, oei'</i>
Zeeman 3	<i>sprekt zeer lijzig</i>
Zeeman 4	<i>is altijd enthousiast en snel</i>
Zeeman 5 en 6	<i>spreken steeds tegelijk en doen ook alles samen</i>
Zeeman 7	<i>is steeds weer anders</i>
Matrozen	<i>Hollanders en Bourgondiërs</i>
Burgers	<i>in Gelderland</i>
Soldaten	<i>van Karel van Gelre</i>
Soldaten	<i>van Karel de V, graaf van Bourgondië, heer der Nederlanden, koning van Spanje en keizer van het Heilige Roomse Rijk.</i>
KOREN:	Dolfijnen familie
	Koor van Meiden
	Koor van Schoffies
	Koor van Burgers

Scène 1 - Slag op de Zuiderzee

(Op de Zuiderzee, zomer 1515, mooi weertje. Een groepje Dolfijnen nadert, zwemmend en spelend.)

Koor van Dolfijnen: Wij spartelen, wij dartelen,
vrolijk woelen wij hier in het water
het water van de Zuiderzee
wij spetteren, wij kwetteren
van o joechee, holadi jee
in het water van de Zuiderzee

Dolfijntje Dolly: Hoi, en nu het refrein? *(Haar moeder knikt)*

Koor van Dolfijnen: o het is zo fijn, zo dol, dol fijn,
om een dolfijn te zijn.
o het is zo fijn, zo dol, dol fijn,
om in het water vis te zijn

Dolfijntje Dolly: Mama, waar is de Zuiderzee?
Dolly's moeder: Tussen Friesland en Holland
lieve Dolly.

(refrein wordt zacht herhaald)

Dolfijntje Dolly: Dolfijntjes in het hoge Noorden?
wij zijn toch veel te fijn voor zulke ruwe oorden?

Dolly's vader: Niet in vijftienhonderd tien

Dolly's moeder: *(fijntjes)* .. vijftienhonderd vijftien...

Dolly's vader: zeg ik - in vijftien vijftien was er geen zee
waarin dolfijnen niet werden gezien.

Dolly: Niet?

Dolly's moeder: Wel. Wel gezien.

Dolly's vader: Zeg ik.

(Refrein of 1e couplet; plotsklaps slaakt Dolly een hoge gil)

Dolly: Acchh!! Kijk daar!
(Van links nadert een Hollands schip)
Achhhh! En daar!

(van rechts nadert ook een kleiner Fries schip. De matrozen staren gespannen uit over zee, tot de tanden bewapend.)

Koor van Dolfijnen: O het is niet fijn, niet zó dol fijn
om geen vis in het water te zijn *(ze trekken zich angstig terug.)*

Grutte Wierd: Reef de zeilen! Stuur om naar naar bakboord!

Zeeman 4: We pakken ze!

Matroos 1: Draaien!

Zeeman 7: We krijgen ze!

Matroos 2: Te laat!

Zeeman 5+6: We zullen ze leren!

Matroos 3: We gaan eraan!

Grutte Pier: Voor een vrij Friesland! *(Pier heft zijn zwaard op)* Enteren!!
(De schepen raken elkaar. De matrozen storten zich met veel kabaal op het andere schip, met zwaarden, dolken en knuppels. Ook Pier vecht mee. tijdens het gevecht wordt zijn zwaard steeds langer, zodat niemand in de buurt kan komen. Grutte Wierd blijft aan het roer. Van de Hollandse zeelieden worden sommigen doodgestoken, anderen springen het water in, weer anderen worden gevangen genomen.)
Waar is de kapitein?
(Pier vindt de kapitein van het schip en steekt hem dood. De Hollands-Bourgondische vlag van het schip wordt ingehaald en vervangen door een Friese. Ondertussen worden de gevangen genomen zeelieden op een rij gezet.)

Grutte Wierd: Mannen! Het schip is van ons.

Grutte Pier: *(Hij plant zijn zwaard in het hout, waar het trillend blijft staan)* De slag is geleverd. Hoe staat het met de anderen?

Grutte Wierd: Drie schepen zijn verbrand, negen hebben wij buit gemaakt, met lading en bemanning en al en vijf schepen van die verrekte Hollanders zijn ontkomen.

Grutte Pier: En onze verliezen?

Grutte Wierd: Eén schip van ons is verloren, dat van kapitein Watze Wiegersma. Ik heb begrepen dat ze hem overboord gegooid hebben.

Grutte Pier: *(wordt woedend)* Verdorie nog aan toe. De rotzakken! Die smerige smiechten, ik zal ze leren. Ik zal ze krijgen! *(De andere zeelieden, die blij en trots waren met hun overwinning, kijken verbaasd op.)*

Grutte Wierd: Maar Pier! Wij hebben gewonnen!

Zeeman 4: Zoals altijd!

Zeeman 1: Het is wel jammer voor Wieggers ma, natuurlijk.

Zeeman 7: Maar ja, dat is... eh, hoe noemen ze dat ook al weer?

Zeeman 5+6: Het risico van het vak?

Zeeman 4: Precies!

Grutte Pier: Blikskaters, *(nog meer scheldwoorden)*, ik zal ze krijgen, die hufferige Hollanders, die honden, ik sla ze aan stront.

Zeeman 3: *(kleinjjes)* Nou, nou, moet dat nou zo raar?

Grutte Pier: Watze, je was mijn beste vriend.

Zeeman 5+6: *(verbaasd)* O.

Zeeman 3: *(verbaasd)* Zo.

Grutte Wierd: Pier, ik bedoel: heer admiraal. Wat doen we met deze? *(hij wijst op de gevangen matrozen)*

Grutte Pier: Wat denk je! Wraak voor Wieggers ma! De voeten spoelen! *(De zeelieden laten een woest gejuich horen. Tegen Wierd)* En bekijk jij maar eens wat voor buit we hebben. *(Wierd gaat onderdeks.)*

De matrozen: O nee! Alstublieft! Dat niet. *(De matrozen worden door de Friese zeelieden aan rug gebonden en op de rand van het schip gezet.)*

Matroos 4: Nee nee nee. Niet doen, ik ben een Fries.

Matroos 5: Ik ook, mijn moeder kwam uit eh, uit Cambuur.

Matroos 6: En mijn vader dee mee met de Elfstedentocht, heus waar.

Grutte Pier: Kijk eens aan, echte Friezen. No dat zullen we nog wel zien. *(De zeelieden die al weten wat er komt, beginnen te lachen.)* Jij daar, zeg mij eens na.

Matroos 6: Wablief, m'neer?

Grutte Pier: Bûter, brea en griene tsjûs, wa't dat net sizze kin is gjin oprjochte Fries.
(*Spreek uit: Boeter, bree-e en krië-ene tsje-es, waa dat net sisse kin is kjin oprjogte Fries*)

Matroos 6: (*stamelend*) Poet eh..., breed en eh...,

Zeeman 2: Oei, oei, oei.

Matroos 6 - eh, groene kies, waar is..eh.. dat

Zeeman 1: N-n-nou, w-w-waar is 't niet.

Zeeman 4: Stervenswaar dat het niet waar is. (*De zeelieden lachen*).

Grutte Pier: Laat maar eens zien of je kunt zwemmen.

Zeeman 2: Oei, oei, oei (*Op een handgebaar van Pier, duwt hij de matroos en zijn maat, die aan elkaar vastgebonden zijn overboord.*)

Zeeman 1: (*kijkt hem na*) Die is - die is -

Zeeman 7: - verzopen.

Grutte Pier: (*Tegen Matroos 4*) En jij?

Matroos 4: Broeder, breed en eh.. griene - griene - (*hij begint te huilen*)

Zeeman 3: Nou, grienen kan iel! (*gelach*)

Zeeman 2: (*wrijft zich in de handen*) Oei, oei, oei.

Hillie Martena: (*achter het toneel*) Blijf met je gore poten van mij af.

Grutte Wierd: Hé baas, ik bedoel, admiraal, kijk hier eens. (*Hij komt uit het onderste van het schip, met drie adellijke dames achter zich aan. De jongste, Hillie Martena, wordt door twee zeemannen amper in bedwang gehouden. De twee oudere vrouwen, Hermine Martena en Gertrude Botnia gedragen zich rustig en waardig, maar zijn wel bang.*)

Grutte Pier: Wat moet dit?

Hillie Martena: (*Heftig spartelend.*) Laat mij los, smerige, vieze, Friese vieslak!

Zeeman 4: Wat kan die meid schelden.

Zeeman 5+6: Het lijkt de admiraal wel.

Zeeman 3: Maar wel 'n lekker hapje.

Grutte Pier: Bek houden! *(tegen de zeelieden die de jongste vast houden.)* Laat haar met rust. *(Hillie komt tot bedaren.)* Weten jullie wel wie ik ben?

Hillie Martena: Kan me geen barst schelen, al was je de keizer van het Heilige Roomse Rijk.

Gertr.Botnia: Sst. Hou je gedeisd.

Herm. Martena: *(waardig)* Jawel.

Grutte Pier: Wie ben ik dan?

Herm. Martena: Ze noemen u 'Grote Pier'. Ze noemen u de Admiraal van de Zuiderzee. Het kruis van de Hollanders - zo noemen ze u.

Grutte Pier: *(dreigend)* Hoezo - 'zo noemen ze u'...?

Zeeman 2: Oei, oei, oei.

Zeeman 3: Dit is niet best.

Herm. Martena: U bent Pieter Gerlofs uit Kimswerd. *(haast minachtend)* Een boer.

Grutte Pier: *(woest)* En wat is er mis met een boer?

Zeeman 2: Oei, oei, oei.

Zeeman 4: Dit is niet best.

Grutte Pier: Een boer is een beest dat je uit kunt melken.

Zeeman 7: Ja, ja. Het volk is er voor de heren.

Zeeman 5+6: En voor de dames! *(Herm. Martena zwijgt)*

Gertr.Botnia: Zo heeft ze het niet bedoeld. Wij zijn Friezen, net als u.. heer.

Gutte Pier: Friezen, hè? En wat doen jullie dan op een Hollands schip?

Zeeman 4: Het zijn verraders.

Zeeman 7: Van hun eigen volk!

Zeeman 5+6: Ophangen!*(gejuich)*

Zeeman 4: Aan de hoogste mast!

Zeeman 8: De v-v-voeten spoelen! *(gejuich)*

Hillie Martena: *(schreeuwt)* “Bûter, brea en griene tsiis, wa’t dat sizze kin is in Fries?”
(stilte)

Grutte Pier: *(Hij slaat met zijn zwaard)* Maar 'n oprèchte Fries?

Hillie Martena: Is Grote Pier in oprechte Fries? Je bent een moordenaar en een dief, een zeerover en een brandstichter.

Gertr.Botnia: Stil! *(in haar zelf)* O, o, o, dit kost ons de kop.

Grutte Pier: *(bedwingt zijn woede)* En wie bent u?

Herm. Martena: *(na een korte aarzelng)* Ik ben Hermine Martena. Dit is mijn eigenwijze dochter Hillie en dit is mijn zuster Gertrude Botnia.

Zeemannen: *(door elkaar)* Martena? Martena! De vrouw van Hessel Martena. De zetbaas van de hertog van Bourgondië!

Grutte Wierd: *(fluit)* Dit is een vette vangst, Pier.

Grutte Pier: Koppen dicht! *(stilte)*

Grutte Wierd: Wat doen we met hen?

Grutte Pier: Sluit ze op. We vragen een losprijs. *(Iedereen gaat af. Ongemerkt is het zwaard van Grutte Pier ondertussen weer tot zijn oude lengte gekrompen. Tegen Hillie Martena:) Jij blijft hier. (Pier en Hillie blijven alleen achter. Pier pakt zijn zwaard)* Zie je dit zwaard?

Hillie Martena: Ik zie het wapentuig van een moordenaar.

Grutte Pier: Je speelt met vuur, meisje.

Hillie Martena: Ik zeg waar het op staat.

Grutte Pier: *(Hij plant het zwaard voor haar in de grond, misschien wordt het tijdens de volgende dialoog langzaam weer groter).* Ik heb mensen gedood, ja. Omdat het onze vijanden waren. Ik heb gestolen van de Hollanders, ja. Omdat zij en de Bourgondiërs gestolen hebben van de Friezen.

Hillie Martena: Ik heb u nooit wat misdaan.

Grutte Pier: Misschien niet. Maar uw vader en zijn vrienden, die verraders, die hebben de huursoldaten van de hertog van Bourgondië op ons afgestuurd, toen ze die niet meer konden betalen.

Hillie Martena: Nou en? Kan ik er wat aan doen?

- Grutte Pier: Zij hebben geroofd en vermoord en platgebrand. Mijn vrouw is omgekomen, mijn dochter hebben ze meegenomen (*pauze*). Nooit heb ik haar weer gezien. (*pauze*) Alles heb ik verloren, de boerderij ligt in de as, het vee gestolen. Al die mannen hier: alles zijn ze kwijt. (*stilte*) Wat moeten wij anders dan vechten tegen onze vijanden, hè? (*Hillie zwijgt.*) Nou? (*Ze staat nu dicht bij het zwaard dan Pier.*) Zou jij, als je de kans had, dat zwaard niet oppakken en mij de kop afslaan? (*Hillie aarzelt, maakt een beweging naar het zwaard, besluit dan het niet aan te raken.*) Ik heb meer redenen dan jij om mijn vijanden te doden.
- Hillie Martena: (*na een stilte*) En daarom plunderen en moorden jullie nu voor de hertog van Gelre?
- Grutte Pier: De hertog van Gelre zal Friesland bevrijden!
- Hillie Martena: Pfuh! De hertog van Gelre heeft jullie in zijn macht, net zoals jullie mij.
- Grutte Pier: (*kwaad*) Dat heeft ie niet! Wat snap jij daar van, dwarskop. Jij bent de dochter van mijn ergste vijand. Ik zou je zo (*hij maakt in gebaar langs zijn keel*)...
- Hillie: (*ze pakt het zwaard op en reikt het hem aan*) Ga je gang. (*Pier doet niets*) Maar ik zal levend wel meer opbrengen dan dood, hè, meneer de zeerover?
- Grutte Pier: Dacht je dat ik er rijk van werd? Bijna alles gaat naar de hertog en zijn legers.
- Hillie: O, zit dat zo. U bent nog stom ook.
- Grutte Pier: (*kwaad*) Alleen lukt het ons nu een keer niet tegen de Bourgondiërs en die verrekte Hollanders.
- Hillie Martena: Meneer Grote Pier, u bent maar een kleine man.
- Grutte Pier: Hier jij! (*Hij pakt haar bij één oor, sleurt haar naar een kooi achter op het dek. Twee zeelieden komen op.*) Sluit haar op! Met water en brood! (*Hillie wordt opgesloten, de mannen verdwijnen.*)
- Hillie Martena: En hoe zit het met die groene kaas?

Laat me los lied

(Na het eerste couplet komt een koor van meisjes op. Ze hebben de attributen van belangrijke heren - hoed, stropdas, snor, kettinghorloge e.d. - maar blijven herkenbaar als meiden)

HILLIE: Laat me los, laat me gaan, laat me lopen
Ik zal je slaan, ik zal je schoppen,
en een oplawaai verkopen
ik zal je, ik zal je, ik zal je,
ik zal je eens wat laten zien.

Laat me los, laat me gaan, laat me lopen
als ik vrij ben, ben ik niet te stoppen,
Doe die deur nou voor me open
ik zal je, ik zal je, ik zal je,
ik zal je dan wat laten zien.

KOOR VAN MEISJES:

Ach heden! Heren, heren, heren, nee, toch, nee!
Wat zien wij daar in vijftien tien?
Of is het al weer vijftien vijftien?
Een meisje dat het anders wil
dan door ons gewikt en voorbeschikt?
Maar meisje, meisje, meisje toch
wat zouden dat voor tijden zijn?
Vrouwtjes die gaan pierewaaien
zomaar de grote, wijde wereld in?

HILLIE: Laat me los, laat me gaan, laat me lopen
als ik vrij ben, ben ik niet te stoppen,
Doe die deur nou voor me open!

KOOR VAN MEISJES:

Ach heden! Heren, heren, heren, nee, toch,
Een meisje dat hoort thuis,
en moeder achter het fornuis
en piep-piep zegt Mevrouw in het voorhuis.
Laat de jongens en de heren nu maar vechten
Daar buiten, daar buiten, in de boze wereld.

HILLIE: Laat me los, laat me gaan, laat me lopen...

KOOR VAN MEISJES:

Ach heden! Heren, heren, heren, nee, toch,
Waarom zou een meisje haar warm plekje verlaten
Bij de was, de afwas, en het bed opmaken?

Waarom zou een meisje een jongen willen zijn
anno vijftienhonderd vijftien?
Jongens moorden en ze deugen niet
of ze zijn voer voor de kanonnen.
Je snapt niet wat zo'n meisje daar in ziet.

(Donker)

Scène 2 - Bij de Gelderse stadhouder in Sneek

(Een ruimte met drie deuren, Sneek. Een haveloze jonge vrouw met rood haar zit op een stoel. Ze staart voor zich uit en zingt een lied. Lawaai van achter de deuren, maar het meisje reageert er niet op.)

Meisje: *(zingt)* Het was winternacht, het was winternacht.
Alles was wit, en alles was zwart.
Ze kwamen uit de stad,
Hun ogen waren hard.
Het was winternacht, het was winternacht.
De hemel werd rood,
Hier ben ik, zei de Dood.
Het was winternacht, het was winternacht
En de klokken luiden naar de sterrenpracht,
Maar niemand hield de wacht.
Het was winternacht -

Stem v. Pier: *(van achter de coulissen)* Is er niet? Is er niet? Wat krijgen we nou? Laat me er door.

Stem vd Bode: *(idem)* Nee, nee, hij is op reis.

Stem v. Pier: Maak dat de kat wijs. *(hij bonkt op de deur, roept)* Van Arkelens? Ik moet je spreken!

Stem vd Bode: Nee, nee. De stadhouder is er niet. Hij kan niet ontvangen.

Stem v. Pier: Kan niet ontvangen? Nou, dan zal ik hem wat geven. *(Hij ramt op de deur.)* Doe die deur open of ik ram 'm open.

Stem vd. Bode: Nee, nee. Dat kan niet. Dat mag niet.

Stem v. Pier: Open die deur! Of ik maak er kachelhoutjes van.

Stem vd Bode: Nee, nee, nee. Niet doen meneer.
(De deur wordt geforceerd en Pier valt naar binnen, zijn zwaard in zijn hand.)

Grutte Pier: Van Arkelens, waar ben je!?
(Het meisje kijkt niet op. Pier blijft verbaasd staan, kijkt rond. Achter hem staat de bode te jammeren.)

Bode: O nee. O nee. Die deur was net nieuw.

Grutte Pier: *(tot het meisje)* Wij ben jij? *(Ze kijkt hem aan, maar geeft geen antwoord.)* Waar kan ik de Gelderse stadhouder van Friesland vinden? *(Het meisje*

haalt haar schouders op. Pier loopt naar de deur rechts,) Waar is die vent?
(Hij bonkt op de deur) Ik weet dat je er bent, man. Doe die deur open of ik trap hem in!

Bode: Nee, nee, niet doen! Die is ook nieuw.

Grutte Pier: *(loopt naar de deur links en begint daar op te bonken).* Van Arkelens! Je weet dat ik speciaal van Workum naar Sneek gekomen ben. Ik heb er genoeg van! Als jij niet binnen drie tellen hier bent, dan ram ik alle deuren in.

Bode: *(zucht, pakt zijn sleutelbos)* Eh.. , kan ik u hiermee van dienst zijn?

Grutte Pier: *(Pier begint op de deur te beuken)* En dan alle ramen, en dan de vloer en dan het plafond en dan..

Bode: *(bergt de sleutels op)* Dan niet. Als het dan met alle geweld met geweld moet..
(Pier valt door de deur links en is even af. Op dat moment gaat de deur rechts open en verschijnt de heer van Arkelens. Het is een dure meneer, in dure kleren.)

Arkelens: Wat zijn dat voor manieren, Pier Gerlofs!

Bode: Ik zei nog: nee, nee. Maar meneer Pier hier.. *(van Arkelens legt hem met een gebaar het zwijgen op. Een ogenblik later komt Pier weer te voorschijn. De bode en van Arkelens merken het meisje in de hele scène niet op.)*

Grutte Pier: Ik heb schijt aan jouw meneren-manieren. *(met een hoofdbeweging naar de bode)* Op reis, zegt ie. *(tegen van Arkelens)* U denkt dat je een boer uit Kimsverd de deur wel in z'n gezicht kan gooien?

Arkelens: Wij waren niet op de hoogte van uw komst *(spottend:)*, meneer Admiraal.

Grutte Pier: Ik heb een man gestuurd om te zeggen dat ik kwam, meneer de Stadhouders van half Friesland.

Arkelens: Wat kan ik voor je doen, Pier? *(Het meisje staat op en gaat weg.)*

Grutte Pier: *(Voelt dat ze weggaat; draait zich om)* Wie was dat?

Arkelens: Wie was wie?

Grutte Pier: Dat meisje. *(van Arkelens en de bode kijken elkaar niet begrijpend aan.)*

Bode: Meneer heeft het druk gehad *(hij hakt met een denkbeeldig zwaard)*, misschien dat hij.. *(hij draait met een vinger bij zijn hoofd)*

Arkelens: Pier, je bent nu hier. Waar kwam je voor?

Grutte Pier: Hè? (*denkt na*) O ja. Ik ben boos. Ik ben niet gauw boos -

Bode: (*bangelijk*) Nee, nee.

Grutte Pier: - maar als ik boos ben dan breek ik als het moet het hele huis af, de hele stad voor mijn part.

Arkelens: Doe dat dan voortaan bij onze vijanden en niet hier in Sneek.

Bode: Helemaal mee eens!

Grutte Pier: Vijf handelsschepen uit Hamburg hebben wij buitgemaakt op de Zuiderzee. Vijf van mijn eigen mannen zijn daarbij gestorven en op het moment dat ik de buit en de bemanning in Koudum aan wal breng, zeggen jouw officieren dat ik ze moet laten gaan en alles terug moet geven. Wat zijn dat voor manieren? Vechten wij daarom op leven en dood?

Arkelens: Die Hamburgers zijn onze vijanden niet.

Grutte Pier: Ze waren op weg naar Amsterdam.

Arkelens: Nou en?

Grutte Pier: Dus zijn het vrienden van de Hollanders.

Arkelens: Maar niet onze vijanden.

Grutte Pier: Alle vrienden van de Hollanders zijn onze vijanden.

Arkelens: Wij vechten tegen de Bourgondiërs.

Grutte Pier: De Hollanders helpen de Bourgondiërs en de Hamburgers de Hollanders.

Arkelens: Pier, luister.

Grutte Pier: Voor mij zijn het allemaal vijanden van de Friezen. Hun kop er af!

Arkelens: Luister, Pier. De hertog van Gelre vecht tegen de Bourgondiërs: in Friesland, in Gelderland, in Holland, waar hij maar kan. Maar hertog Karel van Bourgondië is ook koning van Spanje geworden en ook keizer van Duitsland. Als de stad Hamburg hem gaat helpen om tegen de hertog van Gelre te vechten, wordt het er niet beter op. We hebben al vijanden genoeg.

Grutte Pier: Wat heb ik daar mee te maken?

Arkelens: De Geldersen zijn hier om de Bourgondiërs en de Hollanders uit Friesland te krijgen. Ons belang is jullie belang.

Grutte Pier: Hm. Ik weet niet. Wij leven van onze buit.

Arkelens: *(zucht)* Laat die Hamburgers gaan en jullie krijgen van mij vijfduizend florijnen voor de buit die jullie zijn misgelopen.

Grutte Pier: Hm. Ik weet niet. *(denkt na)* Nou goed.

Arkelens: Ik zal het nu meteen voor je in orde maken. *(Hij verdwijnt door de rechter deur, met de bode die de deur voor hem openhield. Terwijl Pier wacht komt ongemerkt het meisje door de middelste deur op.)*

Meisje: *(zingt)* Het was winternacht, het was winternacht / Alles was wit, en alles was zwart....

Grutte Pier: *(schrikt)* Wie ben jij?

Meisje: Wie ben jij?

Grutte Pier: *(even verbouwereerd)*. Waar kom je vandaan?

Meisje: Waar kom je vandaan?

Grutte Pier: Zeg, wat is dit?

Meisje: Zeg, wat is dit? *(ze steekt haar hand met gebalde vuist naar voren, Pier kijkt en dan opent ze haar vuist.)*

Grutte Pier: Dat is niets!

Meisje: *(verontwaardigd)* Dat is niets! Dat is mijn hand. Dat is alles wat ik heb. *(Ze klemt haar hand dicht.)* Mijn hele leven zit hier in .

Grutte Pier: Jij bent ook alles kwijt? Je huis, je familie. Ik ken jou... Jij bent er een van ... van Kimsword?

Meisje: Jij bent alles kwijt geraakt? Wat heb je in je hand? *(Ze wijst naar de hand waarin Pier zijn zwaard heeft)*

Grutte Pier: Hè? *(Pier neemt het zwaard in zijn andere hand en kijkt naar zijn lege hand.)* Niets.

(van Arkelens komt terug, met een document in zijn hand. De bode komt achter hem aan.)

Arkelens: Ziezo, alsjeblijft. Hier is een schuldbekentenis. *(Hij stopt Pier het document in Piers lege hand).*

Grutte Pier: *(verward)* Wat?

Meisje: Wat heb jij in je hand?

Arkelens: *(tegen Pier)* De schuldbekentenis! Als je meeloopt met de bode hier, dan zal de schatbeheerder je het geld uitbetalen.

Meisje: Je leven Pier. Je hebt je leven in je eigen hand.

Arkelens: Wat doe je ermee?

Meisje: *(tegelijk)* Wat doe je ermee?

Grutte Pier: *(afwezig, kijkt naar zijn hand.)* Niets.

Arkelens/Meisje: Niets?

Grutte Pier: Ik bedoel, een nieuw schip mee uit rusten. We gaan Medemblik platbranden. Daar worden de goederen verhandeld, die de Bourgondiërs van ons geroofd hebben. *(Het meisje verdwijnt onopgemerkt.)*

Arkelens: *(denkt na)* Medemblik platbranden...

Bode: Goed werk, meneer

Arkelens: Misschien kan je nog wat extra soldaten meenemen. Ik stuur je bericht.

Bode: *(met een uitnodigend gebaar bij de middelste deur)* Mag ik u verzoeken..?

Arkelens: En denk eraan: de Hollanders en de Bourgondiërs - *(hij maakt een gebaar van: hals doorsnijden)*, maar de rest: afblijven! *(Arkelens verdwijnt weer door de linkerdeur).*

Grutte Pier: Ja, ja, ja. *(tegen bode)* Wie was dat meisje?

Bode: Wie?

Grutte Pier: Dat meisje.

Bode: O, een vreemdeling zeker. Die verdwaald is zeker. De stad zit vol met die landlopers. Je houdt ze haast niet buiten de deur. *(Pier kijkt naar de schuldbekentenis in zijn hand)* We sturen u in ieder geval niet met lege handen naar huis.

Grutte Pier: En hoe komt **hij** aan het geld?

Bode: Wat dacht u? Extra belasting. Van de Friezen.

Grutte Pier: Van de Friezen?

Bode: Van de boeren. Het moet ergens vandaan komen, niet?

Grutte Pier: Maar zo schieten we nog niets op.(af)

Bode: Nee, niets. *(roept hem na)* En nog veel succes in Medemblik, meneer De Groot!

Lied: Medemblik is naar de bliksem

(Na een kakofonie van geluiden, volgt het statisch ritme van een grote trom, ongeveer zoals bij een dodenmars. Op komt een stoet van haveloze burgers, met oude tassen en huisraad. De groep wordt begeleid door jonge schoffies, met kapotte broeken en op blote voeten. De voorste van hen draagt een vaandel met een witte vlag, een ander slaat de trom. De schoffies helpen de burgers en wijzen hen de weg. Het lied kan gezamenlijk door de jongens gezongen worden, maar sommige regels ook door één of enkelen.)

SCHOFFIES KOOR:

Stap, stap, stap-voets
stap, stap, stap.

Sta niet stil en kijk niet om *(tegen de burgers)*
Denk niet na, vraag niet waarom
Help die man en draag dat kind *(tegen de andere jongens)*
Ga vooruit en ga gezwind
Zeg de boeren op het land
dat onze stad is platgebrand
Vraag om water, brood
of hooi om op te slapen *(een jongen holt vooruit)*
want wij hebben niets, niets, niets
dan lege handen en lege magen.

Stap, stap, stap-voets
stap, stap, stap.

Denk niet aan morgen, *(tegen de burgers)*
denk niet aan vandaag,
denk niet aan je huis, je vrouw, je vader
denk niet aan de slag, de dag, de dader
denk, denk, denk niet meer.
Medemblik is naar de bliksem toe *(tegen de andere jongens)*
De weg naar Hoorn is nog lang.
We zeggen niets, maar zijn wel bang
We helpen wel, maar weten niet hoe.

Stap, stap, stap-voets
stap, stap, stap.

Scène 3 - In de haven van Koudum

(Het admiraalsschip van Pier ligt aan de steiger van Koudum. Op het dek staat de buit: kisten, vaten, huisraad, enzovoort. Pier spreekt zijn mannen toe. Naast hem staat Grutte Wierd, de stuurman, en aan de andere kant staat heer Jancko Douwama, een deftig geklede edelman, die somber voor zich uit staart.)

Grutte Pier: Mannen, ik bin grutsk op jim. We hebben Medemblik platgebrand en we hebben wraak genomen voor al die spullen die ze opkochten en die die verrekte Hollanders en Bourgondiërs van ons gestolen hebben.

Grutte Wierd: Libje in fry Fryslân.

Zeelieden:: Leaver dea as slaaf!

Grutte Pier: En gelukkig zijn we die verrekte huursoldaten ook kwijt. Ze hebben ons mooi geholpen in Medemblik, maar nu mogen ze voor mij in Holland plunderen voor eigen rekening.

Zeeman 4: *(roept)* Waarom vechten ze niet langer aan onze kant, in Friesland?

Grutte Pier: Omdat de hertog van Gelre hen niet langer kon betalen.

Grutte Wierd: Ze vechten alleen maar voor het geld.

Grutte Pier: Ze hebben geen ideaal, zoals wij.

Grutte Wierd: En daarom had heer Jancko Douwama uit Oldeboorn hier *(Douwama maakt een kleine buiging)* opdracht gekregen om ze naar Holland te brengen.

Grutte Pier: Dizze jûn is it feest mannen! Ik betelje it bier!

Zeelieden: Libje Grutte Pier! Libje Jancko Douwama! Libje in fry Fryslân! Leaver dea as slaaf!
(Pier en Douwama af)

Grutte Wierd: Breng de buit maar aan wal, mannen! Tweederde is voor de Stadhouder van Arkelens in Sneek, eenderde is voor ons.

Zielieden: *(Zingend op de wijs van bv. 'Ajax heeft de wereldcup' o.i.d. beginnen de zeelieden de buit over de loopp plank naar de wal te brengen.)*
Me-demblik is nei de bliksum ta. Mee-demblik is nei de bliksum ta.
Medemblik is nei de bliksum ta. Hiep-hoi!

Janny Douwama: *(Vermomd als jonge zeeman loopt de dochter van Jancko Douwama tegen de stroom in de loopplank op.)*

Admiraal Pier, Admiraal Pier! (*tegen de zeelieden*) Laat mij er door! Aan de kant!

Zeeman 1: Hee, k-k-k-ijk uit waar je loopt, m-m-man!

Janny: Laat mij er door, Oelewapper!

Zeeman 4: Hee, kijk uit. Je duwt me bijna het water in.

Janny: Ga dan ook aan de kant, sukkel.

Zeeman 5+6: Sukkel? Wie noemt ons hier sukkel? (*Ze houden haar vast*)

Janny: Laat me los! Lapzwanen! Koekenbakker. Halve zool. Dwarsgebakken idioot!

Zeeman 2: Oei, oei, oei.

Grutte Wierd: No, no, dat jongetje kan een bek opzetten.

Zeeman 3: Het lijkt wel een zeeman.

Janny: Laat mij er door. Ik moet Admiraal Pier Gerlofs spreken.

Grutte Pier: (*is op het lawaai afgekomen*) Wat is dat voor lawaai?

Grutte Wierd: Deze vent wil met u praten, Pier.

Grutte Pier: Zo. En wie ben jij? Waar kom je vandaan?

Janny: Ze noemen mij ..eh Jan en ik kom .. eh, uit de buurt van Oldeboorn.

Grutte Pier: Wat wil je?

Janny: (*knielt op één knie*) Ik wil u feliciteren met uw schitterende overwinning in Medemblik, Grutte Hear Pier. En omdat ik niets meer te verliezen heb, wil ik aanmonsteren om met u te vechten tegen de Hollanders, Hear Grutte Pier.

Grutte Pier: Zo.

Janny: En ik wil u waarschuwen voor Heer Jancko Douwama uit Oldeboorn. Hij is een verrader.

(*De zeelieden beginnen verontwaardigd rabarbar te mompelen*)

Grutte Pier: Wat zeg je daar? Pas op je woorden!

Janny: Hij wil naar de Bourgondiërs en de Hollanders overlopen.

Zeeman 4: Douwama een verrader? Nooit een keer!

Zeeman 3: Die man is de grootste vrijheidsstrijder van de Friezen.

Zeeman 1: Op P-P-Pier na dan.

Grutte Pier: Zo kan ie wel, ja? *(tegen Janny)* Hoe kom je daar bij?

Zeeman 7: Hij heeft de hertog van Gelre overgehaald om de Friezen te helpen tegen de Saksers!

Zeeman 4: En de Bourgondiërs.

Zeeman 5+6: En de Hollanders.

Grutte Pier: Ja, dat weten we. *(tegen Janny)* Nou?

Zeeman 3: Hij heeft er voor gezorgd dat Pier in vloot kreeg van de Geldersen.

Grutte Pier: Ik zei: we weten het wel.

Zeeman 5+6: *(klein)* Jawel, maar zij misschien niet *(wijst op het publiek)*

Grutte Pier: En nou koppen dicht!

Zeelieden: *(samen)* Ja Pier!

Zeeman 2: Oei, oei, oei. *(het is stil)*

Grutte Pier: *(tegen Grutte Wierd)* Haal Douwama.

Grutte Wierd: Jawel. *(wil afgaan, maar Douwama is al op het rumoer afgekomen.)*

Grutte Pier: Deze man noemt u een verrader. Wat doen we met hem: twintig stokslagen? Opsluiten in het cachot? Of direct maar de voeten spoelen?

Douwama: *(kijkt naar Janny Douwama, die haar vader herkend heeft en het gezicht afgewend heeft)* Wie ben jij? *(Stilte, geen antwoord)* Wie ben jij? *(Stilte.)*

Janny: Ik ben **geen** verrader van Friesland.

Douwama: En ik wel? *(stilte)* Laat je gezicht zien, lafaard.

Grutte Wierd: Misschien moeten jullie het uitvechten?

Zeeman 5+6: Man tegen man!

(Jancko Douwama en Janny krijgen ieder een zwaard in de handen gedrukt. Janny staat nog steeds met haar gezicht afgewend van Jancko.)

- Douwama: Ik vecht niet. Ik ben diplomaat, geen soldaat.
- Janny: Ik vecht niet... tegen hem.
- Zeeman 4: En jij wou met ons vechten
- Zeeman 7: En jij noemt hem een verrader?
- Zeeman 5+6: Kom op! Knokken!
- Douwama: Ik zie het niet zitten.
- Janny: Ik wil niet. Niet tegen die man.
- Douwama: Die stem. Ik ken die stem. *(draait zich plotseling om, rukt haar hoofdeksele en een valse snor of baard van haar gezicht.)* Janny?
- Janny: Ik bin it heit.
- Zeeman 2: Oei, oei.
- Grutte Pier: Wat zullen we nou beleven?
- Zeeman: Oei.
- Grutte Wierd: Zijn eigen dochter?
(Zeelieden beginnen weer te rabarberen.)
- Janny: Do hast de Fryske saak ferrieden, heit.
- Douwama: *(Stapt op haar af, maar Pier komt tussenbeiden)* Ellendig kind. Hoe durf je dat te zeggen?
- Grutte Pier: Ho, ho, ho.
- Janny: Het is echt waar: bij is een verrader, een verrader, een verrader.
- Douwama: Jij bent mijn dochter niet meer.
- Janny: Ik wil de dochter van een verrader niet zijn.
- Grutte Pier: Ho, ho, ho, wacht eens even. Een dochter die haar vader een verrader noemt? Een vader die zijn dochter niet meer wil kennen?
- Grutte Wierd: En een meisje dat zich voor een man uitgeeft?

Douwama: Ik heb altijd van mijn heitelân gehouden.

Janny: Nu niet meer.

Douwama: Nu nog.

Janny: Ik ook. Maar niet van ons heit.

Douwama: Jij denkt aan niets anders meer dan vechten.

Janny: Jij denkt alleen aan jezelf.

Grutte Pier: Ho, ho. Ophouden! Waarom noem jij je vader in verrader?

Janny: Ik weet het van mijn moeder. Zij heeft brieven van hem gekregen. Daarin staat dat hij in het geheim contact heeft met de Bourgondiërs in Leeuwarden.
(*De zeelieden beginnen weer te rabarberen.*)

Douwama: Ik heb inderdaad gesproken met de Bourgondiërs. (*Opnieuw gemo mpel.*)

Janny: Zie je wel!

Douwama: Maar dat is politiek. Daar begrijp jij niets van.

Grutte Pier: Ik geloof niet wat ik hoor.

Grutte Wierd: (*fluit tussen zijn tanden*) Dat is dan de man die de Geldersen deze kant uit gehaald heeft.

Zeeman 3: Dat is dan de man die..-

Grutte Pier: Ja, ja. dat weten we nu wel.

Douwama: De Bourgondiërs willen graag dat ik en andere Friese edellieden hun kant kiezen. En ik denk dat ...

Janny: Luister niet naar hem!

Zeelieden: Boe, boe, boe!

Zeeman 4: Leaver dea as slaaf!

Grutte Wierd: Dat meisje praat als een kerel! We moeten haar in onze gelederen... -

Grutte Pier: Wat is dat voor politiek, Jancko Douwama? Daar ben ik denk ik te stom voor, als boer?

Douwama: Zie je het dan niet? De Geldersen kunnen nooit winnen. Leeuwarden, Franeker en Harlingen waren al in handen van de Bourgondiërs. Dokkum is gevallen, Bolsward is verloren.

Janny: We zullen het terug veroveren.

Douwama: Dat kunnen wij niet en de Geldersen hebben te weinig geld. Waarom hebben ze die huursoldaten anders weggestuurd?

Grutte Pier: Het waren schurken, net als die huurlingenbende die Kimswert platgebrand hebben, De Zwarte Hoop

Douwama: Maar daarmee win jij wel de oorlog, zolang als je ze maar kunt betalen.

Janny: Luister niet naar hem, Pier.

Grutte Pier: Jij was een vijand van Fryslâns onderdrukkers.

Douwama: Dat ben ik nog.

Janny: Heit kiest nu voor de Hollanders.

Grutte Pier: Is dat zo?

Douwama: Nee!

Janny: De Hollanders zijn altijd onze vijand geweest.

Grutte Pier: Jazeker.

Douwama: Ik kies het beste van twee kwaden. Wij kunnen niet de Bourgondiërs en de Geldersen Friesland uit krijgen. We hebben te weinig mensen, te weinig sterke steden, te weinig geld.

Janny: Jij wel Pier.

Douwama: Jij ook niet Pier. Jij bent misschien niet te verslaan, maar alleen op zee.

Janny: Luister niet naar hem, Pier.

Douwama: En de Geldersen zijn zo langzamerhand niet minder erg dan de Bourgondiërs. Zij laten de boeren ook belasting betalen. Zij huren ook huursoldaten in, als ze ze kunnen betalen.

Janny: Maar de Geldersen werken niet samen met de Hollanders!

Grutte Pier: Krekt.

Douwama: Kies onze kant, Pier. Dan maar onder de Bourgondiërs. Dit land heeft rust en vrede nodig.

Janny: Kies onze kant, Pier. Tegen de Hollanders! Leaver dea as slaaf!

De zeelieden: Leaver dea as slaaf!!
(Pier is stil, hij twijfelt.)

Douwama: Wees verstandig Pier.

Janny: De Hollanders zijn altijd onze vijand geweest.

Grutte Pier: Krekt. *(lange stilte. Iedereen kijkt naar Pier.)* Jij bent een verrader, Douwama.

De zeelieden: Ja, een verrader!

Grutte Wierd: Wat doen we met hem, Admiraal? Twintig stokslagen, het cachot, of de voeten spoelen?

De zeelieden: De voeten spoelen!! *(stilte)*

Grutte Pier: De voeten spoelen.

(Onder luid gejuich wordt Jancko Douwama van zijn jas ontdaan en naar de rand van het schip gebracht.)

Janny: Nee!! Niet doen. *(iedereen staat stokstijf stil)*

Grutte Wierd: Wat krijgen we nou?

Janny: It is... it is myn heit.

Grutte Pier: Je hebt gelijk. Een dochter mag haar vader net zo min verraden als een vader zijn vaderland. Blijven wij Friesen dan altijd verdeeld? Douwama, opsodemiteren! Je doet maar wat je wilt. *(Douwama loopt het schip af. Tegen Janny:)* En jij ook!

Janny: Maar..-

Grutte Pier: Van mijn schip af! Ik moet geen volk dat z'n eigen volk verraadt. *(Janny verdwijnt met de staart tussen de benen, haar vader achtema. De bemanning blijft verbouwereerd staan.)*
En jullie aan het werk! Hebben jullie lijm onder de voeten?
(Zwijgend gaan de zeelieden verder met het lossen van het schip.)
En vanavond hebben we feest. Begrepen?
(Stilte)

Zeelieden: Ja Pier.

Grutte Wierd: Oké mannen. Aan de slag.
(Pier af. De zeelui vormen een rij en de goederen worden doorgegeven, terwijl men een 'werklid' zingt, zoiets als hieronder, maar dan beter.)

Zeelieden: En van je hee, en van je ho, en van je hop
Pak aan, geef door en zet 'm op.
De buit is binnen
Friezen kunnen winnen
De Hollanders de strop
We slaan ze op hun kop
En van je hee, en van je ho, en van je hop
Pak aan, geef door en zet 'm op.
wij stelen en wij roven
niemand die wij nog geloven
zonder vrouw, of kind of kraai
leven als zeerover is hard en taai.
En van je hee, en van je ho, en van je hop
Pak aan, geef door en zet 'm op.

(Plotseling zien we de nar ergens hoog in een mast of iets dergelijks, met een stok in zijn hand. Hij tikt op het hout.)

Nar: Heren, heren, heren. Stilte alstublieft! *(het gezang stopt, men kijkt omhoog. Het is niet duidelijk waar de nar zo gauw vandaan is gekomen. Hij heeft piekhaar en een bult.)*

Zeelieden: *(door elkaar)* Wat krijgen we nou? Wie is dat? Waar zit-ie? Wat moet die vent *(enz.)*

Nar: Hooggeëerde dieven! Mag ik een minuutje van jullie tijd stelen?

Zeelieden: *(doorelkaar)* Dieven? Dieven?

Nar: Met permissie, maar julie zingen als een stel bejaarde kraaien met keelpijn. Stelen gaat jullie vast beter af.

Zeeman 2: Oei, oei, oei.

Zeeman 7: Wie is die brutale vlegel?

Nar: Mag ik me even voorstellen? Vandaag ben ik ... eh

Zeeman 1: Het is de g-graaf van Leu-leu-leugendam!

Zeeman 5+6: De wat?

Zeeman 7: Een nar. Ze noemen hem de graaf van Leugendam, omdat hij zo deftig kan praten.

Zeeman 3: Allemaal leugenpraat!

Nar: Ik liegen?

Zeeman 4: Tot je barst

Zeeman 5+6: Tot je zwart ziet.

Nar: *(hij tilt zijn hemd op en kijkt naar zijn buik)* Ik zie niks.

Grutte Wierd: Wat moet je, lolbroek?

Nar: Is Kleine Pier hier?

Grutte Wierd: Kleine Pier? Gaan we beledigen?

Nar: Van waar ik zit ist-ie klein.

Grutte Wierd: Wat moet je van 'm, pestkop?

Nar: Niks.

Grutte Wierd: Waarom wil je hem dan spreken?

Nar: Ik wil hem niet spreken.

Zeeman 1: Hij liegt.

Zeeman 3: Zie je wel.

Nar. Een andere dief wil hem spreken.

Grutte Wierd: Een andere dief?

Nar: De Weledelhooggeboren Heer van Arkelens. Hij komt er aan.

Grutte Wierd: De heer van Arkelens een dief?! *(Op dat moment komt van Arkelens op, met een opgerolde brief in zijn hand.)*

Arkelens: Wie noemt mij hier een dief?

Nar: *(wijst op Grutte Wierd)* Hij daar!

Grutte Wierd: Niet waar!

Nar: Ô-hô. Jij mag niet liegen. *(tegen zeelieden)* Hij zei dief, waar of niet?

Grutte Wierd: Ik zei hèm na.

Arkelens: *(tegen de nar)* Wat zei jij daar, vlegel?

Nar: Vlegel zei: de Weledelhooggeboren Heer van Arkelens komt eraan. *(tegen de zeelieden)* Waar of niet?

Zeeman 4+3: *(tegelijk, zacht, 4 snel, 3 lijzig)* Oh. De leugenaar. *(5+6 kijken elkaar aan)*

Arkelens: *(tegen de zeelieden)* Is dat waar?

Zeelieden: *(door elkaar, mompelend)* Ja, ja. Is waar. Min of meer. Raar maar waar.

Grutte Pier: *(op)* Wat is hier nou weer aan de hand? O. U hier?

Arkelens: Hebben jouw mannen Heer Jancko Douwama van het schip verjaagd? Schandalig. Je mag je mensen wel wat meer manieren bij brengen, Pier.

Grutte Pier *(gromt)* Manieren zijn voor meneren. Daar heeft ons slag volk geen tijd voor. Komt u mee naar mijn kajuit, dan leg ik het uit. *(Arkelens en Grutte Pier af)*

Grutte Wierd: Grijp hem bij zijn kladden mannen. *(Onder luid gejoel en geschreeuw proberen de zeelieden de nar te grijpen, maar die is vlug. Uiteindelijk hebben ze hem te pakken. Ze beginnen hem te jonassen.)*

Zeeman 4: Pak 'm beet.

Zeeman 5+6: En van je één, twee. Een! Twee....

Zeeman 7: Gooi hem in het water!

Nar: *(heel vlug)* Bûter brea en griene tsiis wa't dat sizze kin hoecht him net de fuotten te spielen.

Grutte Wierd: *(teleurgesteld)* Nee, dat kan niet. Het is een Fries. Friezen doen zoiets niet met Friezen.

Zeeman 4: Laten we hem dan een pak rammel geven.

Nar: Nou dat is origineel.

Zeeman 3: We laten hem zijn schoenen opeten. *(Men kijkt naar zijn voeten: de nar is blootvoets)*

Nar: En ik had net zo'n trek.

Zeeman 1: Het dek schr-schr-schrobben?

Nar: Je kan hier van de vloer eten!

Grutte Wierd: Die raddraaier zet alles op z'n kop. Weet je wat we doen?

Nar: We gaan met z'n allen op z'n kop staan. Zien we het eens van een andere kant.

Zeelieden: Ja!! Op z'n kop *(ze keren hem om)* We hangen 'm op z'n kop op! *(Men begint een lang touw om zijn voeten te binden en hij wordt met zijn hoofd naar beneden omhoog getakeld.)*

Nar: Waarom houd ik toch nooit mijn kop dicht?

Zeeman 4: Komop jongens. We gooien tomaten en rotte eieren naar zijn kop!
(Men verzamelt spullen en maakt aanstalten om te gooien. Op dat moment verschijnt Pier weer, met achter hem Van Arkelens.)

Grutte Pier: Laat dat! Wie het lef heeft om te gooien, wordt door mij van boord gegooid. Begrepen? *(Hij maakt de nar los. Iedereen is doodstil)*. Wat heeft hij jullie misdaan? Stelletje slampampers! Met z'n allen tegen een weerloze man.

Nar: Dank, Grote kleine Pier.

Zeeman 3: Hij zei...

Grutte Pier: Hij heeft jullie zeker de oren gewassen? De wierheid hat in skel lúd.

Zeeman 5+6: Hij beledigde jou Pier.

Grutte Pier: Nou en? Woorden zijn maar woorden.

Arkelens: *(kucht)* Ik begrijp niet dat jij het opneemt voor zo'n ongemanierde schooier, Pier.

Grutte Pier: Wat nou ongemanierde schooier? Ik ben een ongemanierde boer. Jullie grote heren laten het volk kreperen en hebben het over manieren. Een man is geen man als hij niet recht op de man af zeggen kan wat hij vindt.

Arkelens: Daar gaan we weer. Kunnen we nu tot de zaak komen? Gaan jullie naar Gelderland of niet?

Grutte Wierd: Naar Gelderland!?

Zeelieden: Naar Gelderland!?

Nar: Je hoort toch wat de man zegt?

Grutte Pier: De heer van Arkelens hier heeft een boodschap van de hertog van Gelre.

Arkelens: *(tot de zeelieden)* Gelre wordt nu zelf bedreigd door Karel de V, de hertog van Bourgondië.

Zeeman 7: Door wie?

Arkelens: Door Karel de V, die nu ook koning van Spanje en keizer van het Heilige Roomse Rijk is.

Zeeman 1: Van wat?

Nar: Geef die man een hoorapparaat.

Arkelens: - en die zich zelfs Heer der Nederlanden noemt en die -

Zeeman 4: Wat hebben wij Friezen daar mee te maken?

Arkelens: Mag ik nou even uitspreken?

Nar: Hou jij even je grote mond.

Grutte Pier: De hertog van Gelre vraagt of wij met onze vloot de IJssel af willen zakken om samen met hem slag te leveren aan de Rijn.

Nar: *(zingt zacht)* Ja fijn, een reisje naar de Rijn, Rijn, Rijn.

Grutte Wierd: Wat hebben wij daar te zoeken, Pier?

Grutte Pier: Zo gauw die slag gewonnen is, zal de hertog van Gelre met zijn hele legermacht naar Friesland komen.

Arkelens: Hij zal de Friezen voor eens en altijd bevrijden van het juk van de Bourgondiërs.

Grutte Pier: En van de Hollanders!
(Diepe, lange stilte. Iedereen vraagt zich af, of men het doen moet.)

Nar: Wat kan stilte toch weldadig zijn, *(tegen van Arkelens)* vindt u ook niet?

Grutte Pier: Hou jij je grote mond eens.

Grutte Wierd: Wat vind jij Pier?

Nar: Wat vind jij, kleine Pier?

Grutte Pier: Ik vind.. - ik denk..

Nar: Grote Pier denkt zus, kleine Pier denkt zo.

Arkelens: Jullie hebben nog nooit een slag op zee verloren. Maar op het land redden jullie het nooit alleen.

Nar: Alleen is maar alleen, sprak de dief en nam er twee.

Zeeman 3: Wat doen we Pier?

Nar: Grote Pier, kleine Pier.

Arkelens: Vergeet niet dat de hertog van Gelre jullie vloot heeft uitgerust en Pier tot admiraal heeft benoemd. Jullie zijn hem wat verschuldigd.

Nar: *(zacht)* Grote Pier hier, kleine Pier daar.

Grutte Pier: Nu Jancko Douwama is overgelopen naar de vijand... Wat moeten we..? Maar hij had gelijk: alleen redden we het niet. En de hertog van Gelre is..

Nar: ... tegen de Hollanders?

Grutte Pier: Krekt! Mannen, we gaan!! *(De nar slaat zich voor het hoofd: 'stom, stom, stom')*

Nar: Kleine, kleine Pier.

Grutte Pier: Ten oorlog!

Zeelieden: Ten oorlog! Ten oorlog!!

(iedereen af, behalve de nar)

Het Narrenlied

Nar: *(telt de knopen op zijn jas of gulp)* Groter Pier, kleine Pier, Grote Pier, kleine Pier, Grote Pier, kleine Pier... *(begint dan te zingen)*.

(refrein:) Wat is groot en wat is klein?
Wat is dom en wat is wijs?
Koning, keizer, admiraal,
dom dat zijn wij allemaal.
Ik ben de graaf van Leugendam
Geloof je mij, dan snap je er niets van

Ik ben Keizer van het grootste Rijk op aard
waar de zon nooit ondergaat
Maar aan de grenzen van mijn staat
morrelen Turken, Indianen, en die Friezen
Wees onderdaan of scheer je weg
Koning, hertog, huursoldaat
niemand doet nog wat ik zeg.
Wat is groot en wie is klein?

In mijn hertogdommetje ben ik de heer
ik ben best een beetje machtig
en dat smaakt naar meer.
In troebel water vis ik met als lokaas 'n grote pier
straks heb ik het te vertellen hier
Groter en groter wordt mijn hertogdom
Wat is wijs en wat is dom?

Ik was boer en ben nu admiraal
huis en haard, ik verloor 't allemaal
nu sta ik met mijn zwaard in het rond te zwaaien.
Als we niet vechten gaan we naar de haaien.
voor de vrijheid van ons land ga ik op reis.
Wie is dom en wie is wijs?
Wie is groot en wie is klein?

(refrein)

Scène 4 - Het hoofd van Grutte Pier

(Slagveld. De soldaten en de burgers in deze scène lopen allemaal blootsvoets en in slaapkleding: pyama's, nachtponnen e.d. Alleen door een hoofddeksel en/of een attribuut in hun hand zijn ze te herkennen als Geldersche of Bourgondische soldaat, als Fries die meevecht met de Gelderschen, of als burger. Aan het begin is het toneel leeg.)

- Burger 1: *(rent van links naar rechts over het toneel. Hij heeft een tafelbel in de hand, die hij driftig heen en weer zwaait.)* Ze komen, ze komen! Redden wie zich redden kan! Het leger van de hertog van Gelre komt eraan! *(af)*
- Burger 1+2: *(ze rennen van rechts naar links)* Ze komen, ze komen! Redden wie zich redden kan. Het leger van de hertog van Bourgondië komt eraan.
- Burger 1t/m4: *(van links naar rechts)* De Friezen komen, de Friezen komen met de Geldersen! Help! Help! Wat moeten we doen?
- Burger 1t/m 6: *(van rechts naar links)* De Hollanders komen, de Hollanders vechten met de Bourgondiërs! Waar moeten we heen?
- Burger 6: We moeten ons overgeven!
- Burger 5: Aan wie?
- Burger 4: Aan hertog Karel van Bourgondië.
- Burger 3: Die is ook Heer der Nederlanden.
- Burger 4: Koning van Spanje.
- Burger 2: Keizer Karel V van het Heilige Roomse Rijk.
- Burger 1: Maar de Friezen zijn het dichtstebij.
- Burger 2: De Friezen? Van wie zijn die?
- Burger 3: Van Karel van Gelre.
- Burger 4: We moeten ons overgeven. Snel!
- Burger 5: Aan wie?
- Burger 6: Aan Karel of aan Karel?
- Burger 1: Wat doet dat er toe? We zijn te laat.
- Burger 2: Ze zullen alles roven wat we hebben.

Burger 3: Ze zullen alles plat branden.

Burger 4: Ze zullen ons vermoorden.

Burger 5: We moeten vluchten.

Burger 6: Maar waarheen?

Burger 5: Naar de kelders.

Burger 4: Naar de kerk.

Burger 3: Naar het buitenland.

Burger 2: Daar komen ze!

Burger 1: *(luit zijn klok)* Redden wie zich redden kan!

Burger 1/m 6: *Help! (iedereen stuift een andere kant op, af, op een klein jongetje na, dat verdwaasd midden op het toneel achterblijft. Van rechts komt een rij soldaten op, naast elkaar. Ook zij zijn in nachtkleding, maar met potten en pannen op hun hoofd als helm en met houten zwaarden en stokken in de aanslag.)*

Soldaat 1: Voorwaarts mars!

Soldaat 2: We hakken ze in mootjes.

Soldaat 3: Leve Karel, de hertog van Bourgondië.

Soldaat 4: *(zacht)* Leve om het even wie. Als ze maar betalen.

Soldaat 5: *(zacht)* En zo niet: dan plunderen we straks dat dorp daar wel.
(Af. Van links komen andere soldaten, waaronder Pier en zijn zeelieden.)

Soldaat 1: Ten aanval!

Soldaat 2: We maken gehakt van ze.

Soldaat 3: Leve Karel, de hertog van Gelre.

Grutte Pier: Leve een vrij Friesland!

Zeelieden: *(tegelijk)* Leve Friesland!

Soldaat 1: Ja, zeg. We zijn hier wel in Gelderland, ja?

Soldaat 2: Jullie komt later wel.
(De Friese zeelieden rabarbaren, maar gaan wel door.)

Zeeman 1: *(zacht)* Wat doen we hier eigenlijk?

Zeeman 2: *(zacht)* We plunderen straks gewoon dat dorp.

Zeeman 3: *(zacht)* Houden we er ten minste nog iets aan over.

Grutte Pier: Net eamelje! De striid giet oan.
(Als de Geldersen en Friezen rechts bijna af zijn klinkt er tromgeroffel. Links staan de Bourgondiërs. Pier draait zich als eerste om, daarna de rest. Een ogenblik is het stil.)
Aanvallen!!
(De partijen stormen op elkaar af en er ontstaat een [gestileerd] gevecht van man tegen man. Telkens als iemand van de ene partij, iemand van de andere partij heeft neergestoken loopt hij aan de andere kant het toneel af. Pier steekt verschillende mensen neer, maar blijft op het toneel, dat op een bepaald moment leeg is, op een berg lijken na. Van achteren verschijnt de schim van Hillie Martena.)

Hillie Martena: Grutte Pier! Bisto in oprjochte Frysk? Ik, Hillie Martena, zeg je: Grutte Pier is een moordenaar, een dief, een zeerover, een brandstichter.

Grutte Pier: *(wanhopig)* **Zij** hebben geroofd en gemoord! **Zij**, ik niet. Mij dochter hebben ze meegenomen, mijn vrouw is omgekomen, mijn boerderij hebben ze in de as gelegd, m'n vee om laten komen. Alles heb ik verloren.

Hillie Martena: En daarom roof je en doodt je nu zelf?

Grutte Pier? Voor de vrijheid van Fryslân.

Hillie Martena: Voor de hertog van Gelre, zul je bedoelen.

Grutte Pier: De hertog van Gelre zal -

Hillie Martena: - zal Fryslân bevrijden? Pfuh! Het zal wel. Jij bent gewoon een moordenaar, net als al die anderen.

(De schim van Hillie verdwijnt. Pier zakt moedeloos ineen. Ver weg klinkt het strijdrumoer. Dan verschijnt de schim van Janny Douwama.)

Janny Douwama: Pier?! Wat sta je daar nu? Ten aanval!

Grutte Pier: *(moedeloos)* Ten aanval. *(pauze)* Ik kan niet meer.

Janny D. Ben jij ook al een verrader?

Grutte Pier: *(hij beweegt naar links en naar rechts, op zoek naar vijanden.)* Nee, nee, ik was even het spoor bijster.

Janny D.: Kom op, opschieten! De vrijheid van Fryslân staat op het spel!

Grutte Pier: Is dat zo?

Janny D.: Natuurlijk is dat zo! Alleen lukt het ons niet. De hertog van Gelre zal ons helpen.

Grutte Pier: Is dat zo?

Janny D.: Natuurlijk. Denk aan die verrekte Hollanders! We hebben geen keus.

Grutte Pier: Nee, nee. We hebben geen keus.

Janny D.: Ten aanval, Pier. *(De schim van Janny Douwama verdwijnt.)*

Grutte Pier: Ja, ja, ten aanval. *(hij vecht met zijn zwaard tegen tegenstanders die er niet zijn.)* Hier, pak aan. Die is voor mijn vrouw. Weg jij! Die is voor het stelen van mijn vee. Tsjakka! Dat is voor het platbranden van mijn boerderij. En daar, schoft! Recht in je hart. Dat is voor het roven van mijn dochter. *(hij laat het zwaard moedeloos zakken.)* Vergeef me liefste. Ik kan niet meer.

(De stem van het meisje uit Sneek klinkt:)

Meisje: Pier! Lytse, lytse, lytse Grutte Pier.

Grutte Pier: Wie is daar?

Meisje: Geef de strijd op.

Grutte Pier: Ik kan niet.

Meisje: Geen vreemde heerser zal Friesland ooit bevrijden.

Grutte Pier: Nee?

Meisje: Geen vreemde heerser zal Friesland kunnen onderdrukken.

Grutte Pier: O?

Meisje: *(zacht, suggestief)* Staak de strijd. Je kan niet meer. Je bent moe. Leg je wapens neer. Moe gestreden is je grote lijf.

Grutte Pier: Maar ik moet, ik moet.

Meisje: Je moet niet meer, je kan niet meer. Waarom méér bloed vergieten voor het bloed dat al vergoten is? Staak de strijd.

Grutte Pier: Maar Friesland ... *(pauze)* - ga ik dood?

Meisje: Tuurlijk ga je dood..

Grutte Pier: Ik ben niet bang. Ik zal vechten.

Meisje: Gebruik je moed niet om te vechten. Gebruik je moed om te stoppen.

Grutte Pier: Wie ben je toch?
(Hij laat zijn zwaard vallen en zakt langzaam op de vloer. Het wordt donker. De achtergebleven 'lijken' op het toneel maken zich uit de voeten. Een warmer licht gloeit op. Achter op het toneel staat een bed, daarnaast staat het meisje. Pier ligt op de grond, zijn zwaard is verdwenen. Het meisje komt op hem toe.)

Meisje: Pier Gerlofs toch. Je moet naar bed. *(ze helpt hem overeind, maar Pier duwt haar weg.)*

Grutte Pier: Een strijder sterft niet in een bed.

Meisje: Jouw strijd is gestreden.

Grutte Pier: Waar ben ik?

Meisje: In Sneek, in je eigen huis.

Grutte Pier: Sneek? Mijn huis? Ik heb geen huis.

Meisje: Ga nu maar liggen, je bent moe.
(Aan de rand van het toneel verschijnen de soldaten en burgers van daarstraks, maar nu als schimmen, alleen in nachtkleding, zonder zwaarden e.d.)

Grutte Pier: En wie ben jij?

Meisje: Dat weet je wel.

Grutte Pier: En wie zijn al die anderen?

Meisje: Anderen? Iedereen is weg.

Grutte Pier: Niet waar. Ik zie ze.

Schim 1: Je hebt de strijd opgegeven, Pier.

Grutte Pier: Heb ik de strijd opgegeven? *(stilte. Het meisje antwoordt niet.)*

Schim 2: Je hebt verloren Pier.

Grutte Pier: Heb ik verloren? *(stilte. Het meisje antwoordt niet.)* Pier heeft nog nooit verloren. Ik zal jullie..! *(Hij struikelt op de schimmen af, met een denkbeeldig zwaard, maar overal waar hij is, wijken ze zonder weerstand.)*

Schim 3 De Geldersen hebben verloren.

Schim 4: Friesland wordt van de Bourgondiërs.

Schim 5: Friesland wordt één met de Lage Landen.

Schim 6: Het was allemaal voor niets, Pier.

Schim 7: Je bent gebruikt door de hoge heren, Pier.

Schim 8: Hij heeft nooit verloren en toch niets gewonnen.
(Pier zakt ineen. Het meisje komt bij hem en legt zijn hoofd in haar schoot.)

Grutte Pier: Ik ken jou.

Meisje: Stil maar.

Grutte Pier: Zeg me, zeg eens, zeg het ... *(pauze)* Heb ik alles verkeerd gedaan?

Meisje: O ja, je hebt heel veel verkeerd gedaan Pier.

Grutte Pier: Ja.

Meisje: Maar je hield van je land, je hield van de vrijheid, je vocht voor het recht van je mensen.

Grutte Pier: En ik heb nooit verloren.

Meisje: Jawel Pier, één keer.

Grutte Pier: Een keer?

Meisje: Toen die nacht in Kimswert. Toen heb je alles verloren, je vee, je huis, je vrouw -

Grutte Pier: Ben jij .. Ben jij mijn dochter? *(Ze knikt.)* Waar was je?

Meisje: De Zwarte Hoop nam me mee. Ik ben gevlucht, maar ik raakte de weg kwijt. Ik kwam overal, maar nergens was ik meer thuis. Ik was nergens meer. Ik was alleen nog in jouw hoofd, in jouw gedachten. En daar zag ik je vechten. Je was boos geworden, toen je moeder verloor, en mij, en de boerderij.

Boos, was je, boos, boos, boos. En je ging vechten. En je haalde overwinning na overwinning. En je deed slechte dingen. En je deed goede dingen. Want je had een goed hart. Dat zag ik. En toen ging je twijfelen. Dat was erg. Maar je bleef moedig. Je stopte toen je zag dat het vechten geen uitkomst meer bood. Dat was moedig. En toen je dood ging zeiden de mensen: Pier was groots. Hij was boos, maar groots.

Grutte Pier: Ging ik dood?

Meisje: Ja Pier, je ging dood. Maar dat was niet erg. Je ging dood in mijn armen.

(Piers ogen vallen langzaam dicht.)

Slotlied

(De dolfijnen van het openingslied komen weer aanzwemmen. Dolly is een beetje moe.)

Koor van Dolfijnen: Wij spartelden, wij dartelden,
vrolijk woelden wij hier in het water
het water van de Zuiderzee
wij spetterden, wij kwetterden
van o joechee, holadi jee
in het water van de Zuiderzee

Dolly: Mamie gaan we nu naar huis?
Als er dooien vallen vindt ik het niet plus.

Dolly's vader: Meezingen, meid.

Koor van Dolfijnen: o het is zo fijn, zo dol, dol fijn,
om een dolfijn te zijn.
o het is zo fijn, zo dol, dol fijn,
om in het water vis te zijn

(Tijdens de volgende dialoog wordt het eerste koordeel zacht herhaald.)

Dolly: Maar is het wel zo fijn
om een **klein** visje in een grote zee te zijn?

Dolly's moeder: Op de grote, wijde wereldbol
is Dolly maar een kleine vis.
Maar met klein zijn is niks mis.
alleen met kleine dingen is de grote wereld vol

Dolly: En de grote mensen dan?
Die vechten en willen winnen?

Dolly's moeder: Vechten moet soms als het niet anders kan.
Maar als ze groot zijn dan is het alleen van binnen.

Dolly's vader: De Zuiderzee is afgesloten door een dijk!
Wij nemen nu naar Harderwijk de wijk
Daar zullen wij de mensheid versted doen staan
vroeg of laat zullen ze ons weer naar zee laten gaan.

Koor van Dolfijnen: o het is zo fijn, zo dol, dol fijn,
om een dolfijn te zijn.
o het is zo fijn, zo dol, dol fijn,
om in het water vis te zijn

Einde
